

**WYDAWNICTWO NAUKOWE
PAŃSTWOWEJ WYŻSZEJ SZKOŁY
ZAWODOWEJ W PŁOCKU**

**SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK**

TOM 5/2017

**REDAKCJA NACZELNA WYDAWNICTWA NAUKOWEGO
PAŃSTWOWEJ WYŻSZEJ SZKOŁY ZAWODOWEJ W PŁOCKU**

REDAKTOR NACZELNY
prof. zw. dr hab. Jacek Grzywacz
SEKRETARZ WYDAWNICTWA
mgr Aneta Kamińska-Krysztofiak

REDAKCJA CZASOPISMA

REDAKTOR NACZELNY CZASOPISMA
prof. zw. dr hab. Jacek Piekarski
REDAKTORZY TEMATYCZNI

dr Beata Cieśleńska, dr Arkadiusz Lewandowski (Dział Społeczeństwo), dr Agnieszka Głowała,
dr hab. Ewa Wiśniewska (Dział Edukacja), dr Ewa Chojnacka, dr Anna Suwalska-Kotecka (Dział Język)

REDAKTORZY JĘZYKOWI
dr Anna Araucz, dr Agnieszka Grażul-Luft, mgr Daniel Urbański

REDAKTOR STATYSTYCZNY
mgr Monika Wolińska

SEKRETARZ REDAKCJI
dr Arkadiusz Lewandowski
Kontakt: redakcja.sej@pwszplock.pl

PROJEKT OKŁADKI
Dawid Szostek

RADA NAUKOWA

Amantjus Akimjak (Katolicki Uniwersytet w Ružomberku, Słowacja), Jose Manuel Chillon Lorenzo (Uniwersytet w Valladolid, Hiszpania), Antoni Dudek (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), Flavio Felice (Uniwersytet w Molise, Włochy), Lech Kolago (Uniwersytet Warszawski), Zofia Kuźniewska (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku), Stanisław Lipiński (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku), Wiesława Leżańska (Uniwersytet Łódzki), Walentyna Łozowiecka (Instytut Ekonomii i Turystyki w Lwowie, Ukraina), Jarosław Michalski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), Iwan Monolatij (Przykarpacki Narodowy Uniwersytet im. Wasyla Stefanyki w Iwano-Frankowsku, Ukraina), Alena Novotna (Katolicki Uniwersytet w Ružomberku, Słowacja), Ryszard Parzęcki (Politechnika Koszalińska), Piotr Roszak (Uniwersytet Nawaryjski w Pampelunie), Krzysztof Szmidt (Uniwersytet Łódzki), Ryszard Rosa (Społeczna Akademia Nauk), Tomasz Sikorski (Uniwersytet Szczeciński), Jadwiga Uchman (Uniwersytet Łódzki), Edward Wilczkowski (Narodowa Akademia Nauk Pedagogicznych Ukrainy), Witold Wojdyło (Uniwersytet Mikołaja Kopernika)

RECENZENCI TOMU

Arkadiusz Adamczyk (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach), Jacek Bartyzel (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Anna Branach-Kallas (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), José Manuel Chillón (University of Valladolid), Michał Drgas (Akademia Pomorska w Słupsku), Halina Gajdamowicz (Wyższa Szkoła Informatyki i Umiejętności w Łodzi), Piotr Goldyn (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu), Maksim Gon (Uniwersytet Narodowy w Równem), Wiesława Leżańska (Uniwersytet Łódzki), Edyta Lorek-Jezińska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Piotr Majer (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie), Paweł Malendowicz (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy), Jarosław Tomasz Michalski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), Ks. Ireneusz Mroczkowski (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie), Ewa Nowacka (Uniwersytet Wrocławski), Grzegorz Radomski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Jacek Regina-Zacharski (Uniwersytet Łódzki), Ryszard Rosa (Społeczna Akademia Nauk), Piotr Siemiątkowski (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Anna Szwed-Walczak (Uniwersytet Marie Curie-Skłodowskiej), Gulia Suci (University of Oradea, Rumunia), Kamila Turewicz (Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi), Katarzyna Więckowska (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), Edward Wilczkowski (Narodowa Akademia Nauk Pedagogicznych, Ukraina), Ilona Żeber-Dzikowska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)

Pierwotną wersją czasopisma jest wersja drukowana
ISSN 2353-1266 e-ISSN 2449-7983

Zgodnie z komunikatem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 9 grudnia 2016 r. rocznik „Społeczeństwo. Edukacja. Język” otrzymał 4 punkty w wykazie czasopism naukowych (lista B). Czasopismo jest też indeksowane w Index Copernicus (ICV 2015: 46,98)

SPIS TREŚCI

Wstęp / Introduction 9

Odslony przemocy

Arkadiusz Lewandowski, <i>Konflikt i przemoc w koncepcjach polityki Chantal Mouffe oraz Carla Schmitta</i>	15
Agustina Varela Manograsso, <i>From Violence to Terror: Beyond Instrumental Violence in Hannah Arendt's Political Thought</i>	29
Izabella Penier, <i>Prison Nation: African Americans and the Violence of Modern Neoliberal State</i>	39
Tomasz Wiśniewski, <i>Images of Violence in Complicite</i>	53
Papatya Alkan-Genca, <i>Violent Spaces, Violated Bodies: The Representations of Violence in Angela Carter's „The Passion of New Eve”</i>	61
Jakub Ligor, <i>The Character of Anton Chigurh in the Coen Brothers' “No Country for Old Men” as an Expression of Reflections on Evil and Violence in American Culture</i>	73
Andrzej Dorobek, <i>War and Peace in the Rhetoric of the Psychedelic Revolution in the United States and the United Kingdom</i>	87
Marcin Sroczyński, <i>Violence and Sexuality – from Transgressive de Sade to Consumerist Grey</i>	97
Lawrence Buttigieg, <i>Offsetting the ‘Violence’ of the Male Gaze through the Box-Assemblage</i>	113

Edukacja i wychowanie

Jarosław Michalski, <i>Doświadczenie przeżyte czy rytualne wdrożenie. Propozycja edukacji religijnej w epoce ponowoczesnej</i>	125
Zbigniew Kulesz, <i>W kierunku integralnego wychowania człowieka. Propozycja Anselma Grüna</i>	137
Beata Cieśleńska, Agnieszka Głowala, <i>Spostrzeganie błędów wychowawczych nauczycieli przez uczniów szkoły średniej</i>	147
Małgorzata Pietrzak, <i>„Skok w dorosłość”</i>	163

Olga Puzia-Sobieska, <i>Autonomia pracy studentów filologii angielskiej PWSZ w Płocku w realizacji praktyki zawodowej w szkole podstawowej</i>	189
Yuri Pavlov, <i>Діяльність як основа розвитку людини</i>	199

Varia

Ivan Monolatii, <i>Razem czy osobno? Instytucjonalizacja etnicznych podmiotów politycznych w Galicji Habsburskiej na przełomie XIX I XX wieku</i>	217
Tomasz Kosiński, <i>Ku budowie nowych Niemiec – państwo i jego idea w doktrynie socjalizmu narodowego Ottona Strassera</i>	233
Magdalena Rudnicka, <i>Specyfika rozwoju zawodowego kobiet w Policji – rola płci w strukturach dyspozycyjnych</i>	251
Daniel Urbański, Edyta Mierzejewska, <i>Płock chce być smart. Idea inteligentnego miasta</i>	261
Paulina Chmielecka, <i>Public Relations jako istotny aspekt działalności instytucji nieustrukturyzowanej. Case Study</i>	277

Recenzje

Krzysztof Gorlewski (rec.), Zbigniew Lewicki, „Igrzyska demokracji. Amerykańska kultura wyborcza”, <i>Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2016, ss. 224</i>	295
--	-----

TABLE OF CONTENTS

Wstęp / Introduction	11
-----------------------------------	-----------

Dimensions of Violence

Arkadiusz Lewandowski, <i>Conflict and Violence in Chantal Mouffe and Carl Schmitt's Political Concepts</i>	15
Agustina Varela Manograsso, <i>From Violence to Terror: Beyond Instrumental Violence in Hannah Arendt's Political Thought</i>	29
Izabella Penier, <i>Prison Nation, African Americans and the Violence of Modern Neoliberal State</i>	39
Tomasz Wiśniewski, <i>Images of Violence in Complicite</i>	53
Papatya Alkan-Genca, <i>Violent Spaces, Violated Bodies: The Representations of Violence in Angela Carter's „The Passion of New Eve”</i>	61
Jakub Ligor, <i>The Character of Anton Chigurh in the Coen Brothers' "No Country for Old Men" as an Expression of Reflections on Evil and Violence in American Culture</i>	73
Andrzej Dorobek <i>War and Peace in the Rhetoric of the Psychedelic Revolution in the United States and the United Kingdom</i>	87
Marcin Sroczyński, <i>Violence and Sexuality – from Transgressive de Sade to Consumerist Grey</i>	97
Lawrence Buttigieg, <i>Offsetting the 'Violence' of the Male Gaze through the Box-Assemblage</i>	113

Education and Up-bringing

Jarosław Michalski, <i>Experience or Ritual Inculcation. The Variants of New Understanding of Religious Education in the Epoch of Postmodernity</i>	125
Zbigniew Kulesz, <i>Towards Integral Human Upbringing. Anselm Grün's Proposal</i>	137
Beata Cieśleńska, Agnieszka Głowala, <i>The Perception of Teachers' Pedagogic Mistakes by Secondary School Students</i>	147
Małgorzata Pietrzak, „ <i>The Leap into Adulthood</i> ”	163
Olga Puzia-Sobieska, <i>Students' Autonomy in Professional Practice Performed in Płock Primary Schools over the Academic Year of 2015/2016</i>	189

Yuri Pavlov, *Activity as the Basis of Human Development* 199

Varia

Ivan Monolatii, *Together or Separately? Institutionalization of Ethnic Political Entities in Habsburg's Galicia at the Turn of the 19th and 20th Centuries* 217

Tomasz Kosiński, *Towards the New Germany - the State and its Vision in the Doctrine of Otton Strasser's National Socialism* 233

Magdalena Rudnicka, *The Specificity of the Professional Development of Women in the Police - the Role of Gender in the Dispositional Structures* 251

Daniel Urbański, Edyta Mierzejewska, *Płock Wants to Be Smart. The Idea of an Intelligent City* 261

Paulina Chmielecka, *Public Relations as an Important Aspect of the Operation of the Unstructured Institution. Case Study* 277

Reviews

Krzysztof Gorlewski (rev.), Zbigniew Lewicki, *Igrzyska demokracji. Amerykańska kultura wyborcza*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2016, ss. 224 295

WSTĘP

Oddajemy do rąk Czytelników kolejny, piąty już tom czasopisma „Społeczeństwo. Edukacja. Język”, półrocznika Wydziału Nauk Humanistycznych i Społecznych Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku.

Tom to w pewien sposób szczególny, ponieważ w dziale pierwszym zatytułowanym „Odsłony przemocy” prezentujemy artykuły, które są owocem projektu, w który Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku jest zaangażowana od 2013 roku. Jesienią właśnie tego roku nasza Uczelnia po raz pierwszy przyłączyła się do Festiwalu Themersonów, którego głównym organizatorem jest Płocki Ośrodek Kultury i Sztuki w Płocku, i pozostajemy jego partnerem do dzisiaj. Poprzez szereg działań artystycznych, teatralnych, muzycznych i naukowych Festiwal upamiętnia twórczość Franciszki Themerson i jej męża – mieszkańca Płocka – Stefana Themersona, którzy dzięki swoim niestrudżonym poszukiwaniom wnieśli istotny wkład w rozwój XX-wiecznej awangardy w dziedzinie sztuk wizualnych, literatury, filmu, teatru, muzyki i filozofii.

Zawarte w tomie artykuły poświęcone są tematowi agresji i przemocy w dwóch dopełniających się sferach - zarówno w sferze sacrum, za którą uważamy domenę artystycznej ekspresji, jak i sferze profanum, a więc w codzienności i materialnej rzeczywistości. Temat agresji podejmował również Stefan Themerson, którego zawsze przede wszystkim interesował moralny i etyczny wymiar przemocy. W swoich esejach filozoficznych twierdził nieco przewrotnie i prowokacyjnie, że łagodność jest wrodzona, a agresja ma częstokroć charakter kulturowy. *„Łagodność jest biologiczna, a agresja kulturowa. Innymi słowy, ludzie nie lubią generalnie być mordercami, chyba że ze względu na ideę”* – pisał w „Katedrze przyzwoitości”. Nie tylko systemy polityczne, a więc przestrzeń profanum, ale również kultura i systemy religijne (sacrum) wytwarzają zdaniem Themersona, mechanizmy usprawiedliwiające wyrządzanie krzywd i stosowanie przemocy. Ludzka cywilizacja sprawiła, jak przekonywał Themerson, że zapominamy o nadrzędnej wartości: przyzwoitości środków, ponad którą przedkładamy przyzwoitość celów, usprawiedliwiając tym nasze niegodne działania. Themerson wielokrotnie zwraca uwagę w swoich utworach na swoistą skazę tragiczną człowieka, faktor T, czyli rozdarcie pomiędzy pragnieniami (na przykład głodem) a awersją do metod ich zaspokajania. Człowiek stoi zatem wobec konieczności zabijania, a jednocześnie odczuwa wobec tej czynności odrazę. Poglądy te przenikają jego twórczość artystyczną a autor wielokrotnie ostrzega przed niegodziwością środków i przemocą, którą chcemy usprawiedliwić szlachetnością naszych celów. Lęk przed ogromem rozpełtanego zła podszywa katastrofizm wizję świata, którą tworzy w swoich utworach.

Inspirowani filozoficzną i moralną refleksją Stefana Themersona, zaprosiliśmy przedstawicieli różnorodnych dyscyplin naukowych do włączenia się w dyskusję na temat fenomenu przemocy/agresji we współczesnym świecie, by zrozumieć jego złożony charakter i rolę, jaką pełni w kształtowaniu naszej wyobraźniowości. Obok artykułów dotyczących przemocy w sferze życia społecznego i politycznego (piszą o tym Arkadiusz Lewandowski, Augustina Varela Manograsso i Izabella Penier) – na kartach

tego numeru pojawiają się również analizy dotyczące szeroko rozumianej działalności artystycznej. I tak na przykład, o filmie piszą Jakub Ligor i Marcin Sroczyński, Tomasz Wiśniewski analizuje obrazy przemocy w przedstawieniach brytyjskiej grupy teatralnej Complicite, Andrzej Dorobek zwraca swoją uwagę na muzykę, Papatya Alkan-Genca omawia przemoc zapisaną na kartach powieści Angeli Carter, a Lawrence Buttigieg przedstawia tworzone przez siebie asamblaże, jako narzędzia przełamania przemocy męskiego spojrzenia.

Artykuły zawarte w dalszych częściach tomu oscylują wokół dwóch głównych bloków tematycznych. Pierwszy z nich, „Edukacja i wychowanie”, zawiera artykuły Jarosława Michalskiego, Zbigniewa Kuleszy, Agnieszki Głowali i Beaty Cieśleńskiej, Małgorzaty Pietrzak, Olgi Puzi-Sobieskiej oraz Yurija Pavlowa. Są one skierowane do osób zainteresowanych problematyką szeroko rozumianej edukacji, a zwłaszcza do nauczycieli akademickich i studentów różnych obszarów humanistyki i nauk społecznych.

W części „Varia” Ivan Monolati, Magdalena Rudnicka oraz Edyta Mierzejewska i Daniel Urbański przedstawiają wyzwania, przed którymi stoją różne instytucje społeczne w obliczu zmian zachodzących we współczesnym świecie. Zapraszamy również do lektury tekstów Tomasza Kosińskiego i Pauliny Chmieleckiej oraz recenzji książki Zbigniewa Lewickiego „Igrzyska demokracji. Amerykańska kultura wyborcza” autorstwa Krzysztofa Gorlewskiego.

Mamy nadzieję, że kolejny numer czasopisma „Społeczeństwo. Edukacja. Język” umożliwi i pobudzi dyskusję akademicką nad zaprezentowanymi w nim problemami.

W imieniu zespołu redakcyjnego
Anna Suwalska-Kołecka

INTRODUCTION

We are pleased to introduce the next volume of *Society. Education. Language* – a journal designed and launched by the Department of Humanities and Social Sciences at The State University of Applied Sciences in Płock.

The following volume has a slightly different construction for Part One, entitled “Dimensions of Violence”, contains articles that are the results of a project that The State University of Applied Sciences in Płock has been involved in since 2013. It is then that our University joined for the first time The Themersons’ Festival whose main organizer is Płock Art and Culture Centre and we have remained its partner ever since. Through a wide range of artistic and scholarly ventures, the Festival commemorates and celebrates the creativity of Franciszka Themerson and her husband - Stefan Themerson, who was born and grew up in Płock. Thanks to their endless and tireless seeking, Franciszka and Stefan Themerson made an essential contribution to the development of 20th century avant-garde art in areas such as visual arts, literature, film, theatre, music, and philosophy.

The articles contained in this volume are dedicated to violence and aggression in two complementary worlds: the sacred and the profane. The former refers to the terrain of artistic expression, whereas the latter is the realm of our commonplace and material existence. For Stefan Themerson aggression was also an important topic, but he was first and foremost interested in the moral and ethical dimension of violence. In his philosophical essays he claimed rather provocatively that gentleness is an inborn human quality, whereas aggression is a cultural overgrowth. “*Gentleness is biological and aggression is cultural. In other words, in general, people don’t like to be murderers, unless it is for the sake of an idea.*” - Stefan Themerson wrote in *The Chair of Decency*. Not only political systems (the profane), but also culture and religious systems (the sacred) create mechanisms that condone and justify violence. Themerson frequently pointed out a tragic flaw in the human condition, which he called *factor T*, for we are torn between our Needs and our Dislikes. We have to kill, for example, to eat, but we are appalled by the very act at the same time. Our civilization has made us forget, as Themerson argued, what our moral priority should be – the decency of means, which is more often than not sacrificed in the name of decency of aims. Can our mean actions be redeemed by the righteousness of our aims? Such niggling questions dominate Themerson’s literary *oeuvre*, where a catastrophic vision of the world is underpinned with an apprehensiveness of ideological, technological and cultural violence.

Drawing our inspiration from Themerson’s philosophical and moral reflections, we invited researchers representing different disciplines to contribute to the discussion on aggression in the contemporary world in order to fathom the role violence plays in our everyday, spiritual and creative lives. Alongside articles that deal with violence in the sphere of social and political life written by Arkadiusz Lewandowski, Augustina Varela Manograsso and Izabella Penier, the volume contains articles devoted to art and culture. For example, Jakub Ligor and Marcin Sroczyński write about film, Tomasz Wiśniewski analyzes images of violence of the British theatre group Complicite, Andrzej Dorobek

pays his attention to music, Papatya Alkan-Genca discusses violence as it is inscribed in the fictional world created by Angela Carter, and Lawrence Buttigieg introduces his assemblages as vehicles for counteracting the violence of the male gaze.

Further articles are presented in two thematic groups: education and social life. Part Two, entitled: “Education and Up-bringing” contains articles by Jarosław Michalski, Zbigniew Kulesz, Agnieszka Głowala and Beata Cieśleńska, Małgorzata Pietrzak, Olga Puzia-Sobieska and Yuri Pavlow. They address issues broadly connected with education and they might be of interest to academic teachers and students of humanities and social sciences. In Part Three of the volume Ivan Monolati, Magdalena Rudnicka, Edyta Mierzejewska and Daniel Urbański describe challenges that different social institutions have to respond to as a consequence of dynamic changes that have occurred recently.

We also invite our readers to read essays by Tomasz Kosiński, Paulina Chmielecka and the review of *Igrzyska demokracji. Amerykańska kultura wyborcza* by Zbigniew Lewicki presented by Krzysztof Gorlewski.

We hope that the forthcoming issue of *Society. Education. Language* will foster interdisciplinary academic discussion on the presented problems.

On behalf of the Editorial Team
Anna Suwalska-Kołecka

[ODSŁONY PRZEMOCY]

SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 5/2017, ss. 15-28
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2017.5(1)
www.sej.pwsplock.pl

Arkadiusz Lewandowski

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku

KONFLIKT I PRZEMOC W KONCEPCJACH POLITYKI CHANTAL MOUFFE ORAZ CARLA SCHMITTA

CONFLICT AND VIOLENCE IN CHANTAL MOUFFE AND CARL SCHMITT'S POLITICAL CONCEPTS

Abstrakt

Konflikt i przemoc są obecne w literaturze nauk o polityce już od dawna. Do grona postaci, które się tymi fenomenami zajmowały zaliczyć należy również Chantal Mouffe oraz Carla Schmitta.

W ramach artykułu przedstawione zostały koncepcje polityki autorstwa Mouffe i Schmitta oparte na istnieniu relacji wróg-przyjaciół. Autor tekstu skupia się na różnicach pomiędzy omawianymi wizjami polityki ale także określa podobieństwa, które zbliżają propozycje obu autorów. Punktem wyjścia dla obu koncepcji jest krytyka liberalizmu i procesu „depolityzacji” jaki nastąpił w XX wieku. Główne różnice pomiędzy opisywanymi teoriami można sprowadzić do dwóch określeń: antagonizmu i agonizmu. Antagonizm Carla Schmitta uznaje, że wróg

Abstract

Conflict and violence have been present in the political science literature for a long period of time. Chantal Mouffe and Carl Schmitt are the philosophers who were especially considering this issue in their works.

The aim of this paper is to describe Chantal Mouffe's and Carl Schmitt's political concepts which were based on the specific relation of an enemy and a friend. The author of this article focuses on the similarities and differences between both visions of politics. The main differences between the theory of Carl Schmitt and that of Chantal Mouffe can be summarized in two watchwords: antagonism and agonism. Where Schmitt's antagonism concedes that enemy can be destroyed, there Mouffe's agonism is much more moderate. Mouffe accepts the phenomenon of

może zostać zniszczony, agonizm Mouffe jest z kolei bardziej umiarkowany. Mouffe akceptuje zjawisko konfliktu w demokracji z zastrzeżeniem, że jest on wyrazem rywalizacji pomiędzy adwersarzami nie zaś wojną pomiędzy wrogami. Obie koncepcje polityki uznają jednak konflikt za naturalny element polityki.

Słowa kluczowe: konflikt polityczny, przemoc w polityce, Chantal Mouffe, Carl Schmitt, wróg, polityczność, liberalizm

conflict in democracy but regards it rather as competition between adversaries than war between enemies. Nevertheless, both political concepts recognize that conflict is an inevitable part of politics.

Keywords: political conflict, violence in politics, Chantal Mouffe, Carl Schmitt, enemy, political, liberalism

1. Wstęp

Kryzys gospodarczy z końca pierwszej dekady XXI wieku oraz kryzys migracyjny jaki obecnie ma miejsce w Europie stały się impulsami dla wielu procesów politycznych, w tym również dla zmian na scenach partyjnych w Europie Zachodniej. Patrząc na większe lub mniejsze sukcesy takich ruchów jak: Podemos i Ciudadanos w Hiszpanii, Alternative für Deutschland w Niemczech, Syriza w Grecji czy też Kukiz'15 oraz Partia Razem w Polsce, a także obserwując nastroje społeczne, które obecne były podczas wyborów prezydenckich w USA w 2016 roku oraz we Francji w roku kolejnym, można stwierdzić, iż niewątpliwie demoliberalne mechanizmy systemów politycznych świata zachodniego podlegają fluktuacjom i jednocześnie otwierają się na nowe siły polityczne, które zdobywają swoje miejsce na scenie partyjnej.

Zmiany i przewartościowania obecne w polityce mają swoje konotacje także w przestrzeni idei politycznych ostatnich dekad. Jak sugerują Łukasz Dominiak i Bartłomiej Michałak [2012, s. 9-10], obecne w polityce czasów ponowoczesnych odrzucenie dotychczasowych wartości i relatywizacja pojęcia ładu doprowadziły „do zasadniczej transformacji polityczności, zmieniając sens, metody i cele współczesnej polityki”. Ponowoczesność dokonała zasadniczego przewartościowania „polityki, w ramach której tradycyjne różnice ideowe straciły swe znaczenie. Dlatego też kluczowe staje się pytanie o istotę polityki w czasach ponowoczesnych?”

Jedną z odpowiedzi na to rudymen tarne dla współczesnej polityki pytanie okazała się propozycja wypływająca z krytyki demokracji liberalnej i konsensualizacji przestrzeni politycznej podejmowana przez filozofów i teoretyków polityki z środowisk postmarksistowskich, zapoczątkowana przez Chantal Mouffe i Ernesto Laclaua. Ta, oparta na krytyce postpolityki, refleksja, odrzucała, by użyć określenia Slavoja Žižka, depolityzację polityki, jednocześnie poszukując jej rdzenia w konflikcie, nawiązując tym samym do koncepcji polityczności Carla Schmitta.

Znaczenie konfliktu i przemocy jest obecne w literaturze nauk społecznych, w tym i nauk o polityce, już od dawna. Konflikt często umieszczany jest w centralnym punkcie rozważań o polityce z uwagi, jak sugeruje np. Larry Diamond, na konieczność zaistnienia równowagi pomiędzy nim a konsensusem [Zob. Diamond, 2005, s. 51–52]. Temat przemocy z kolei, jak trafnie określił Michał J. Czarnecki [2010, s. 39], „(...) odważnie

wprowadzony przez Sorela (Georges, przyp. A.L.) do warsztatu refleksji nad polityką (...) okazał się kwestią, która w dwudziestowiecznej humanistyce spotkała nadzwyczaj szeroki oddźwięk, także u największych myślicieli tego czasu”, by wymienić: Hannah Arendt, Jacquesa Derridę czy Michela Foucaulta i René Girarda, dla których miała okazać się jedną z podstawowych dla całej ich twórczości. Sama zaś przemoc „stała się kategorią (i zarazem problemem badawczym) niezwykle ważną w obrębie rozmaitych dziedzin akademickich: pedagogiki, irenologii, badań nad terroryzmem, badań nad wojną, antropologii, filozofii kultury, stosunków międzynarodowych czy socjologii w jej rozmaitych działach” [Czarnecki, 2010, s. 39].

Mimo obecności w refleksji politologicznej ostatnich lat tak tematyki konfliktu i przemocy jak i rozważań nad koncepcjami Mouffe i Schmitta zagadnienie to wydaje się nadal aktualne i intelektualnie atrakcyjne. Celem niniejszego artykułu jest zatem określenie roli i znaczenia konfliktu oraz przemocy w koncepcjach polityki autorstwa obojga wymienionych myślicieli. Problemem badawczym będzie z kolei próba uzyskania odpowiedzi na pytanie na ile polityczność determinowana jest przez konflikt i przemoc? Lub radykalizując pytanie: czy polityczność bez konfliktu i związanej z nim przemocy może zaistnieć? Istotnym problemem jest również pytanie o zakres zbieżności obu koncepcji politycznych?

Pełne rozstrzygnięcie zaanonsowanych problemów badawczych wymaga od autora umiejscowienia obojga wymienionych w tytule postaci na mapie świata współczesnych idei politycznych. Chantal Mouffe, belgijska politolog, profesor Uniwersytetu Westminsterskiego, uznawana jest za postać, która zapoczątkowała postmarksizm publikując w 1985 roku wraz z Ernesto Laclauem pracę *Hegemonia i socjalistyczna strategia*, stając się również jednym z klasycznych myślicieli współczesnej lewicy. Zastrzec w tym miejscu należy, iż cały wspomniany nurt postmarksizmu jest niejednorodny, jednak zaliczyć do niego należy takich autorów jak Gilles Deleuze, Felix Guattari, czy też Jacques Derrida, dla których wspólnym mianownikiem było kwestionowanie prawomocności marksizmu jako praktyki teoretycznej [Tormey, Townshend, 2010, s. 11].

Laclau i Mouffe w szczególności próbowali rozwiązać „kryzys marksizmu”, którego autorytaryzm powodował, iż nie był on zdolny przyłączyć się do nowych ruchów społecznych będących pokłosiem lat 60. XX wieku [Tormey, Townshend, 2010, s. 95]. Sama zaś praca *Hegemonia...* była punktem wyjścia i jednocześnie rdzeniem dla nowej wizji polityki, która przez samą Mouffe poszerzona została w latach kolejnych o zagadnienia *stricte* z przestrzeni teorii polityki [Tormey, Townshend, 2010, s. 108].

Drugi z bohaterów niniejszego artykułu, Carl Schmitt, niemiecki prawnik, filozof państwa i prawa, teoretyk autorytaryzmu, suwerenności, polityczności i decyzyzjonizmu, utożsamiany z nurtem konserwatyzmu decyzyzjonistycznego oraz ruchem rewolucji konserwatywnej, mający w swoim życiu epizod związku z reżimem nazistowskich Niemiec, uznawany jest za jednego z najważniejszych myślicieli politycznych XX wieku. Mikołaj Rysiewicz [2010, s. 79] w tekście charakteryzującym stan wyjątkowy w myśli politycznej Schmitta podkreśla, iż artykuły, niemieckiego prawnika stanowią jedne z najszerzej komentowanych tekstów z zakresu teorii polityki, jakie napisano w XX wieku. Jakub Chmielniak [2010, s. 61] podkreśla z kolei, iż Carl Schmitt „należy do grona myślicieli,